

«Узгоджено»

Підпис

ІІІ

14 березня 2013 року

КОНСПЕКТ УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Тема уроку: «Дорога під яворами» Андрія Малишка. Чисте синівське почуття до матері в «Пісні про рушник» (Андрій Малишко. «Пісня про рушник» — вірш-пісня, що стала народною)».

Мета:

- ознайомити школярів з відомим українським поетом А. Малишком (його життєвим і творчим шляхом); охарактеризувати його пісенну творчість; проаналізувати твір поета «Пісня про рушник»;
- розвивати вміння виразно і вдумливо читати поезії, визначати і коментувати основні її мотиви, аргументовано висловлювати власні роздуми;
- виховувати почуття любові, пошани до творчості А. Малишка, шанобливе ставлення до рідної матінки.

Тип уроку: урок вивчення художнього твору.

Підручник: (Додаток А).

Обладнання (технічні засоби навчання): комп'ютер, проектор.

Наочність: мультимедійна презентація, аудіозапис вірша «Пісня про рушник» у виконанні Наталії Валевської.

Дидактичні матеріали: картки «Анкета життєвого й творчого шляху А. Малишка» (Додаток Б), картки оцінювання (Додаток В), картки «Продовжіть речення (Додаток Г)».

Методи і прийоми: слово вчителя, евристична бесіда, репродуктивна бесіда, фронтальне опитування, виразне читання «ланцюжком», прийом «Мікрофон», прийом «Продовжіть речення», робота з картками «Анкета життєвого й творчого шляху А. Малишка», прослуховування аудіозапису, робота за варіантами, бесіда за питаннями, дослідницький.

Епіграф:

*Хата без рушників, що родина без дітей.
(Народна творчість)*

*Рушник.
Дивлюся мовчки на рушник,
Що мати вишивала.
І чую: гуси зняли крик,
Зозуля закувала.
Знов чорнобровці зацвіли,
Запахла рута-м'ята.
Десь тихо бджоли загули,*

*Всмінулась люба мати.
І біль із серця раптом зник,
Так тепло-тепло стало...
Цілую мовчки той рушник,
Що мати вишивала...*

Ірина Михайловська

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ (5 хв)

1. Взаємне вітання вчителя і учнів;
2. Робота на епіграфом (виразне читання «ланцюжком», репродуктивна бесіда).

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ (4 хв)

1. Бесіда за питаннями.

III. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ УРОКУ. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (2 хв)

IV. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ (27 хв)

1. Розгляд біографічних фактів письменника;
2. Опрацювання твору А. Малишка «Пісня про рушник»:

- підготовка до сприйняття ліричного твору (історія написання «Пісні про рушник» - випереджальне завдання);
- сприйняття ліричного твору – прослуховування аудіо запису пісні;
- навчальна пауза;
- читання ліричного твору «ланцюжком»;
- бесіда за змістом прочитаного;
- використання елементів аналізує.

V. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ. РЕФЛЕКСІЯ (6 хв)

1. Робота з картками «Продовжить речення» та «Картка оцінювання роботи».
2. Прийом «Мікрофон»).

VI. ПОВІДОМЛЕННЯ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ (1 хв)

ХІД УРОКУ

Етап. Метод, прийом, форма. Навчальна ситуація	Зміст діяльності вчителя	Зміст діяльності учнів
---	---------------------------------	-------------------------------

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ 1. Вступне слово вчителя 2. Робота на епіграфом (слово вчителя) (виразне читання «ланцюжком») (репродуктивна бесіда)	Доброго дня! Приготуйтеся, будь ласка, до уроку, ми починаємо працювати! Бажаю усім гарного настрою та плідної праці на уроці. Діти, подивіться, будь ласка, на презентацію (слайд 1-3). Ви бачите перед собою рушники. У цих рушниках — душі тих, хто їх створив, кожен з них має свою історію й долю, за ним стоїть чиясь життя, сльози, радість, пісні, сподівання... Давайте звернемося до епіграфу нашого сьогоднішнього уроку (слайд 4). Що ви знаєте про рушник? Рушник іде з людиною все життя — від колиски до могили. Його можна порівняти з піснею, витканою чи вишитою на полотні. Без рушника, як і без пісні, не обходяться нагородження, одруження людини, ювілейні урочистості. У нього загортали маля, що з'являлося на світ. Коли син вирушав із дому в далеку дорогу, мати дарувала йому рушник, щоб беріг від лиха. З хлібом-сіллю на рушнику зустрічають дорогих гостей. «Хай стелиться вам доля рушниками!» — кажуть, бажаючи щастя. Отже, для українського народу рушних є символом життя (слайд 5).	Учні готуються до уроку, вітаються із вчителем. Діти уважно слухають вчителя. Зачитують по черзі епіграф. Учні відповідають на запитання.
II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ Бесіда за питаннями (фронтальне опитування)	• Що називається піснею? • Які пісні бувають? • Назвіть відомі вам літературні пісні та їх авторів. • На які види розподіляються пісні? • Чому вважають, що пісня — душа	Учні відповідають на запитання. • Пісня — словесно-музичний твір або ліро-епічного характеру, мелодійний за

	українського народу, що в ній — вся історія рідного краю? (слайд 6)	своїм інтонаційним малюнком і призначений для співу. • Календарно-обрядові, родинно-побутові, соціально-побутові. • Пісні Марусі Чурай, Івана Котляревського, Тараса Шевченка та ін. • Народні, літературні. • Тому що в пісні вся історія рідного краю.
ІІІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ УРОКУ. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (слово вчителя)	Як ми вже з вами побачили, рушник знайшов своє відображення не лише в народній творчості, але й у творчості окремих митців української культури. З одним із таких митців ми сьогодні познайомимося з вами на уроці. Тема нашого уроку «Дорога під яворами» Андрія Малишка. Чисте синівське почуття до матері в «Пісні про рушник» (слайд 7). Сьогодні на уроці ми з вами дізнаємось основні відомості про поета та його пісні; будемо вчитися виразно і вдумливо читати поезії; визначити і коментувати основні мотиви, роль художніх засобів, символічність образів; намагатися аргументовано висловлювати власні роздуми (слайд 8).	Учні уважно слухають вчителя, фіксують у зошити число, класну роботу та тему уроку «Дорога під яворами» Андрія Малишка. Чисте синівське почуття до матері в «Пісні про рушник».
ІV. СРІЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ 1. Розгляд біографічних фактів письменника (слово вчителя)	Перш, ніж ознайомитися із творчістю А. Малишка, нам необхідно дізнатися про його життєвий і творчий шлях. Поки я буду розповідати вам біографію письменника, вам необхідно буде виконати невеличке завдання, за яке ви отримаєте додаткові бонуси. Вам буде необхідно заповнити «Анкету життєвого й творчого шляху А.	Учні слухають вчителя, отримують картки «Анкета життєвого й творчого шляху А. Малишка», під час розповіді учителем біографії А. Малишка учні заповнюють картки.

Малишка» (слайд 9).

*Розкопаю гору та посію рожу,
Для людського щастя — слово дам
сторожу,
Пагінці зрощу я в щирому привіті.
А для чого ж, брате, існувати в
світі?*

А. Малишко

Андрій Самійлович Малишко
(14.11.1912 — 17.02.1970)

У південно-західній частині селища Обухів, що на Київщині, у невеличкій садибі з діда-прадіда мешкають Малишки. Вони ніколи не були кріпаками, а належали до козацького стану. В околиці їх знають як вправних чоботарів. Чоботарським ремеслом прославився дід Микита і три його сини — Микита, Самійло та Гнат. Вони шили чоботи собі, на замовлення і на продаж.

Сім'я Самійла Малишка, в якій народився майбутній поет, була великою: батько з матір'ю, бабуса і одинадцятьоро дітей. Клаптик землі, який дістався у спадок Самійлові Микитовичу, та незначні доходи сільського шевця не завжди могли прогодувати сім'ю. Тому інколи доводилось йому йти на заробітки в каховські степи, у далеку Таврію. А був Самійло Малишко кремезний, суворий, мовчазний, з пишними козацькими вусами, чим нагадував Андрієві козака Мамая.

Із особливою ніжністю згадував письменник свою матір, Івгу Остапівну, по-вуличному Базилиху: «Як живу, бачу я свою матір Івгу-Базилиху — сині, задумливі і повні живого народного розуму очі. Вечорами, сидячи біля куделі, вона співала тихенько і протяжно, і ці пісні врзались мені в пам'ять на все життя» Мати поета була родом з бідної селянської сім'ї, де шматок хліба заробляли і дорослі, й діти. У ніяких школах вона не вчилась, зате природа наділила її гострим розумом, чудовою пам'яттю і добротою. Любила Івга Остапівна і гарно

вдягнутися: мала декілька вишитих сорочок, намисто і навіть срібний хрестик, який цінувала як найбільший скарб. Пізніше часто була в письменницькому товаристві, серед друзів сина, але своїм розумом не поступалася ні перед ким. Мати для Андрія була ідеалом людини. Вона була й джерелом його творчого натхнення.

Із спогадів друзів дитинства, родичів постає хлопчик невисокого росту, міцної будови, з темно-русим волоссям, з правильним овалом обличчя, високим чолом і «монгольськими очима». Читати навчився рано від старших братів Василя і Петра (Андрій був третім сином у сім'ї). Коли виповнилося йому вісім років, разом з іншими однолітками пішов у перший клас. З домашнього полотна мама зшила синові торбинку, в якій носив книжки. А в другому класі на цій торбинці друкованими літерами написав своє ім'я і прізвище. По імені й прізвищу звали його лише вчителі, а для всіх інших він був Дуся, Дусик Базелик. На уроках любив пустувати, але коли вчитель щось раптом запитував, то відповідав правильно. Траплялося й таке, що інколи не знав відповіді на запитання. Для хлопця це був великий сором. Він страшенно переживав, навіть відмовлявся від обіду і тримався відлюдкувато аж до наступного дня. У кінці навчального року діти здавали свої книжки. Андрійкові підручники, як згадує сестра Галя, завжди були чистенькі й охайні, і кожен учень хотів їх потім одержати.

Дитинство поета нічим не відрізнялося від життя інших сільських хлопчиків. Зимою до школи, а влітку — торбинка з цибулинкою, окраєць хліба, попереду корова з телям — і на пасовище.

Любов до книги передав Андрієві дядько Микита, якого прозивали «чорнокнижником» і який довгенько засиджувався над

	Шевченковим «Кобзарем». Тільки-но Малишко навчився писати, як відразу почав піддавати «обробці» мамині пісні. Дуже йому не хотілося, щоб у них був сумний кінець. «Чорний ворон опівночі виклював козацькі очі»,— закінчила співати ненька. Хлопчик переробив пісню на свій лад: «Чорний ворон опівночі не клює козацькі очі». Навіть батько здивувався: «Ти послухай, стара, що він ото вигадує. Ну й чудна, їй-богу, дитина!» Так починалося Малишкове віршування. Кажуть літературознавці, що його поезія пісенна. А чи не в дитинстві її витоки? Від старенького брата Василя ще зовсім малим Андрій навчився грати на гармонії. Василь брав його з собою навіть на весільні гуляння. А коли підріс, то підміняв у весільних музик бубнаря, іноді довіряли йому на якусь годину замінити й основного гармоніста. Отут-то і вбирала Малишкова пам'ять народний пісенний розмай. А коли Андрій з Василем починали співати, то не можна було не заслухатись... Андрій Малишко видав понад сорок книг, створив понад сто пісень, до яких іноді й сам писав музику. Любив поливати сад, від порога й до воріт насіяв чорнобривців, любив життя... Він і зараз живе в своїх задушевних поезіях і піснях, які стали справжніми мистецькими шедеврами.	
2. Опрацювання твору А. Малишка «Пісня про рушник» 2.1. Підготовка до сприйняття ліричного твору (історія написання «Пісні про рушник») (слово вчителя)	Діти, щойно ми з вами дізналися про те, що творчість Андрія Малишка вважають пісенною, бо багато його віршів було покладено на музику (як його власну, так і різних композиторів). Сьогодні ми з вами познайомимося із його найвідомішим віршем-піснею «Пісня про рушник», яка згодом стала народною. Але спочатку давайте дізнаємось, як виник такий шедевр.	(Випереджальне завдання: один учень готує повідомлення про історію створення пісні, інші учні слухають й фіксують інформацію в зошити). Учень: Найкращою з-поміж Малишкових пісень, а може, й найпопулярнішою, в повному розумінні слова народною піснею, якій судилося довгі роки життя, є «Пісня про рушник». Пісня перекладена тридцятьма п'ятьма мовами

(випереджальне завдання – повідомлення учня)		світу. Вірш «Пісня про рушник» вміщений у збірці «Серце моєї матері» (1959). Написана пісня у 1959 року до кінофільму «Літа молоді». 1958 рік. Режисер М. Мишурін знімає фільм " Літа молодії ". Є у нього епізод, де герої фільму - юнак і дівчина – їдуть на даху вагона у Київ вступати до театрального інституту. Хлопець розгортає рушник, у який мати загорнула йому нехитрий сніданок, і пригощає супутницю. Так, в Україні є такий звичай: в далеку дорогу мати дає синові вишиваний рушник – на щастя, на долю. Режисеру спало на думку музично оформити цей епізод. Мишурін запропонував: " А що як ми дамо юнакові пісню про рушник? " Музику написав український композитор Платон Майборода.
2. Сприйняття ліричного твору (звучить запис пісні «Пісня про рушник» у виконанні Наталі Валевської) 3. Навчальна пауза 4. Читання ліричного твору (виразне читання «ланцюжком»)	Діти, ми щойно дізналися історію створення вірша. А тепер давайте прослухаємо «Пісню про рушник». (Учитель вмикає аудіо запис). Ми прослухали з вами пісню, а тепер давайте самі спробуємо виразно прочитати «Пісню про рушник». Я почну, а ви продовжите.	Учні уважно слухають пісню. Учні намагаються самостійно осмислити й оцінити смисл почутої пісні (вірша), що дає імпульс до саморозвитку й самовиховання. Учні по черзі вголос читають вірш: <i>Рідна мати моя, ти ночей не доспала І водила мене у поля край села, І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала, І рушник вишиваний на щастя</i>

		дала. <i>І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала, І рушник вишиваний на щастя, на долю дала.</i> <i>Хай на ньому цвіте росяниста доріжка, І зелені луги, й солов'їні гаї, І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка, І засмучені очі хороші твої.</i> <i>І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка, І засмучені очі хороші блакитні твої.</i> <i>Я візьму той рушник, простелю, наче долю, В тихім шелесті трав, в щебетанні дібров, І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю — І дитинство, й розлука, і вірна любов.</i> <i>І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю — І дитинство, й розлука, й твоя материнська любов.</i>
2.5.Бесіда за змістом прочитаного (евристична бесіда, фронтальне опитування)	• Чи сподобалася вам поезія, пісня? • Які почуття пробудив у вас цей твір?	Учні по черзі відповідають на запитання: • Так, сподобався. • Цей твір пробудив у мене

	• Усно опишіть картину, яка постала у вашій уяві. • Який мотив можна назвати провідним і чому? • Якими талантами повинна володіти людина, щоб так писати? (Даром поета, музиканта, художника.) • До чого закликає автор?	почуття ніжності й любові, нагадав про найдорожчу у світі людину – маму. • У моїй уяві постала картина українського села, хати, біля якої матір проводить свою дитину і дає їй рушник, який берегтиме її у нелегкому життєвому шляху. • Провідним мотивом поезії можна вважати уславлення шанобливого ставлення до матері. • Даром поета, музиканта, художника. • Автор закликає нас любити свою матір й не забувати про неї.
5. Використання елементів аналізу (дослідницький метод, робота за варіантами, фронтальне опитування) • перевірка (евристична бесіда, фронтальне опитування)	А тепер попрацюємо за варіантами. Перший варіант знаходить метафори й порівняння. Другий варіант – епітети, третій – повтори, усі варіанти шукають звертання. У кінці перевіримо, чи не помилились ви. Перевірка: Давайте дізнаємось, як ви виконали завданняю 1. Як ви вважаєте, для чого мати, коли син вирушав у дорогу, давала йому рушник? 2. Що хотів бачити герой на материнському рушникові? Як про це зазначено у творі? 3. Чи можна вважати рушник	Учні працюють за варіантами. метафори й порівняння (<i>«цвіте... доріжка», «шелест трав», «щебетання дібров», «оживе.... і дитинство, й розлука, і вірна любов». «...той рушник простелю, наче долю...»</i>). епітети (<i>«далека дорога», «засмучені очі», «незрадлива, вірна усмішка», «тихий шелест трав»</i>). Повтори (<i>«І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала, І рушник вишиваний на щастя дала». «І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка, І засмучені очі хороші блакитні твої». «І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю: І дитинство, й розлука, і вірна любов»</i>). звертання у вірші (<i>«Рідна мати моя»</i>). 1. Для того, щоб син не забував рідний дім та матір, і щоб рушник був своєрідним оберегом. 2. <i>«Хай на ньому цвіте росяниста доріжка, І зелені луги, й солов'їні гаї, І твоя</i>

(узагальнююче слово вчителя)	відображенням життя людини, її світогляду, віри? Якщо так, то з чим це пов'язано? Відповідь вмотивуйте. 4. Про яку далеку дорогу говорить А. Малишко у творі? 5. Прокоментуйте рядок поезії: «<i>І на тім рушникові оживе все знайоме до болю</i>». З чим викликаний цей біль? 6. Яка основна думка пісні? 7. Яка тема вірша? 8. Сформулюйте ідею твору Тема матері — одна з наскрізних у поезії А. Малишка. Усе найдорожче, найрідніше, найсвятіше у нього пов'язане з образом матері. «Пісня про рушник» — це пісня про матір. Образ матері — один із центральних у творчості Малишка. Передусім це образ конкретної людини, що знала безліч пісень, чудово їх виконувала і передала своєму синові «песен дивный дар», — говорив М. Рильський. «Пісня про рушник» сприймається як монолог сина, який знаходить найніжніші слова, щоб подякувати любій матусі за її турботи, вірну любов і ласку. Ліричний герой з великою теплою згадує рідну матір, її безсонні ночі над колискою сина, її намагання прилучити дитину до всього прекрасного, людяного, її сокровенне бажання бачити свою дитину щасливою, не обійденою долею. Ненька дарує синові рушник, вишиваний як символ життєвої дороги, на якому оживає «і дитинство, й розлука, й материнська любов». Світлому, радісному, хоча й пройнятому сумом розлуки звучанню пісні відповідає й	<i>незрадлива материнська ласкава усмішка, І засмучені очі хороші твої</i>». 3. Так, можна. Це пов'язано із символічним значенням, закладеним у рушник. 4. Про подальше життя. 5. Рідний край, дитинство, мати. 6. Материнський рушник для її дитини — щастя, доля, любов. 7. Оспівування любові до матері, її щирих почуттів до своєї дитини. 8. Уславлення шанобливого ставлення до матері-святині. Учні уважно слухають, фіксують інформацію у зошити.
-------------------------------------	--	--

	сонячний, прекрасний пейзаж. Через картини природи розкриваються почуття материнської та синівської любові. Твір складається з шести куплетів, з яких три — по 4 рядки, а решта — по 2. Всі вони перемежовуються. Як у пісенному жанрі, спочатку співається куплет пісні (4 рядки), а потім приспів (2 рядки), і так тричі.	
V. ПІДСУМКИ УРОКУ. РЕФЛЕКСІЯ (технологія «Продовжіть речення», робота з картками оцінювання, прийом «Мікрофон», слово вчителя)	От і добігає кінця наш із вами урок. Зараз ви отримаєте картки, у яких необхідно продовжити речення. Після цього у картках оцінювання оцініть свою роботу на уроці. Діти, про що б ви написали пісню, згадуючи своє дитинство, батьківське піклування і добро? Отже, у творі А. Малишка «Пісня про рушник» вдало поєдналися задушевність інтонації, загальнолюдська тема материнської любові, традиційний народнопоетичний мотив чекання сина, які автор майстерно втілив в образі рушника, цього неньчиного подарунка, своєрідного спогаду про рідну домівку, матір, отчий край із зеленими лугами та солов'їними гаями. Поет змушує кожного згадати своє дитинство, молоді літа, прощання з отчим порогом і матір'ю, відтворити і щем розлуки, і передчуття майбутніх незвіданих доріг, і материнську тривогу за долю дитини. Дорогі діти, бережіть своїх мам. Пам'ятайте, що в кожного вона одна—єдина. Тож не шкодуйте для неї теплих лагідних слів, усміхайтесь, хоч зрідка даруйте квіти і не соромтесь цілувати їм руки. А ще частіше доторкайтесь до слова А. Малишка, беріть його у свою душу. Насолоджуйтесь ним і любіть пісні, що стали народними.	Учні отримують картки «Продовжіть речення» та «Картка оцінювання роботи», працюють над ними. Учні по черзі відповідають на запитання.
VI. ПОВІДОМЛЕННЯ	Запишіть, будь ласка, домашнє	Записують домашнє завдання

ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ (слово вчителя)	завдання. Вивчити напам'ять вірш А.Малишка «Пісня про рушник».	у щоденники.
---	---	--------------

ДОДАТОК А
Сторінки підручника

ДОДАТОК Б
Анкета життєвого й творчого шляху А. Малишка

1. Місце народження _____
2. Батько _____, нагадував Андрію _____

3. Мати _____, була для Андрія _____

4. У дитинстві Андрій був хлопчиком _____

5. По імені й прізвищу звали його лише вчителі, а для всіх інших він
був _____
6. Великим соромом для хлопця було _____
7. Любов до книги передав Андрієві _____
8. Від старенького брата Василя ще зовсім малим Андрій
навчився _____
9. Андрій Малишко видав понад _____, створив понад
_____, до яких іноді й сам писав _____.

ДОДАТОК В
«Картка оцінювання роботи»

Оцініть свою роботу на уроці за кожним із визначених показників від 1 до 3 балів.

Прізвище та ініціали _____ Клас _____ Дата _____

Тема уроку _____

№	Критерії оцінювання	Самооцінка	Оцінка вчителя
1.	Я активно працював сам.		
2.	Я вносив нові ідеї, вдалі пропозиції.		
3.	Я допомагав однокласникам.		
4.	Я узагальнював думки		

ДОДАТОК Г
Картка «Продовжіть речення»

Продовжіть речення

Андрія Малишка називають _____

"Пісня про рушник" уперше прозвучала у _____

"Пісня про рушник " створена у співавторстві з композитором _____

Довголіття цього музичного твору у тому, що _____

Раджу слухати і виконувати пісні українських авторів тому, що _____
